

Mismatch (voorwoord)

Frank Saris

Als vogelwerkgroep zijn we goed bezig, vinden we. Veel van de afgesproken activiteiten lopen of zijn zelfs al met succes afgerond. Toch zijn we niet helemaal tevreden. Wekelijks komen er - via een van de vele kanalen - verzoeken binnen om een bepaalde nieuwe actie te starten, te ondersteunen of publiciteit te geven. We merken dan regelmatig dat we steeds een beroep moeten/mogen doen op het kleine groepje bekende actievelingen.

Aan de andere kant horen we regelmatig dat er VWG-leden zijn, die wel eens meer met ervaren vogelaars willen meelopen, om hun soortenkennis bij te spijkeren, maar ook om in het veld meer te begrijpen hoe het beschermen van vogels in de praktijk werkt en wat je eraan zou kunnen doen om te helpen.

Op een of andere manier zijn we als bestuurtje dus niet in staat om onze achterban helemaal goed te bereiken en blijven we dus zitten met vele verzoeken om daadwerkelijk vogels te beschermen of om nieuwe, leuke activiteiten te organiseren (die weer nieuwe leden, jongeren etc. zouden kunnen opleveren). Daarom hebben we de ledenlijst er maar eens op nagekeken. En gelukkig, we worden gesteund door heel veel kwaliteit en prachtige netwerken: daar liggen blijkbaar geen beperkingen.

We doen dus bij dezen een klemmend beroep op eenieder die wel eens iets meer wil dan om de paar maanden met blijdschap de Mourik (in kleur!) open te slaan. Een greep uit de verzoeken van deze week:

Wie wil er een excursie, een lang weekend, in 2018 naar Helgoland verzorgen? En wie zou

een vervolg willen geven aan de zeer geslaagde zeevogelexcursie (zie jubileumjaartripje 2016)?

Wie gaat er mee naar het aanstaande overleg met het Waterschap over een beter maaibeheer van de dijken? Meer dan 10 jaar geleden zijn we hierover al in de Ooij begonnen en in de polder heeft dat inmiddels tot spectaculaire resultaten geleid. Zoiets smaakt dus naar meer, eigenlijk een inkoppertje.

Wie helpt er mee met het schoonmaken van de vogeleilandjes op de KBP en de Liendense Waard. Er zijn op dit moment zeer goede contacten met de terreinbeheerders alhier. Ze luisteren naar onze wensen en steken daar tijd en geld in. Het is dan ook goed om met deze activiteiten onze betrokkenheid aan te tonen. In het verleden was de opkomst erg mager en kregen we daar ook opmerkingen over. Voor dit jaar staan er nog activiteiten gepland (zie de website). Voor koek en zopie wordt gezorgd.

Wie vult de laatste gaten in het excursieprogramma voorjaar 2018 voor onze enthousiaste jeugdclub? Er zijn nog mogelijkheden in enige voorjaarsmaanden (de rest is al gevuld).

Wie overlegt verder met de 'omgevingsmanager Waterschap Rivierenland, project Wolferen-Sprok', over de mogelijke positieve effecten van de komende ronde rivierverruimende maatregelen.

Vanuit de cursusgroep (vogelcursus voor beginners) kregen we de vraag om ook

excursies te verzorgen voor oud-cursisten, die wel actief willen blijven leren vogelen, maar voor wie 'het echte werk' nog net wat te lastig blijkt. Wie kan dat oppakken? En in het verlengde daarvan: wie wil een bestand aanleggen met personen die het leuk vinden om af en toe op pad te gaan met nieuwe leden, in de hoop dat ze actief worden voor en betrokken worden bij andere verenigingsactiviteiten.

Er ligt een verzoek van de dagbesteding De Schutkooi (middenin het prachtige Maasheggengebied te Vortum-Mullem, in de buurt van Boxmeer): zijn er leden die het leuk vinden om een nestkastenproject (bijvoorbeeld Bosuil, Steenuil) voor hen te coördineren; samen met hun deelnemers een steentje bijdragen aan de natuur! Wij leveren dan de materialen (kan met subsidie), zij het werk: in elkaar schroeven en beitsen (Steenuilenkast). Ze hebben een werkschuur, gereedschap, tijd en motivatie om dit op te pakken.

Ten slotte gaan we verder met het overleg met GLK, over een beter bosbeheer (Heerlijkheid

Beek): we zijn nu uitgenodigd voor overleg over het nieuwe beheersplan (investeren in de toekomst derhalve, belangrijk vanwege voorbeeldwerking).

Al het bovenstaande is noodzakelijk om ook voor de naaste toekomst mooie excursieterreinen en mooie vogels te kunnen blijven bewonderen. We gaan kijken of we dit soort verzoeken (er zijn er nog veel meer!) via een van de beschikbare sociale media beter en sneller onder de aandacht kunnen krijgen en - vooral - enthousiast opgepikt kunnen laten worden door nieuw talent! Kunnen we op jullie inzet rekenen?

U kunt natuurlijk ook even langskomen bij een van de vele komende contactmogelijkheden (we zijn immers een virtuele organisatie), zoals de geplande meeuwenlezing in het oude (inmiddels gesloten) Natuurmuseum, bij de landelijke dag van Sovon (ikzelf ben die dag te vinden in de stand van de Stichting Vogelreizen), of bij het volgende bestuursoverleg op 30 januari 2017 bij mij thuis (Erlecom). Komt allen!

Siberische Braamsluiper 'blythi' nieuwe (onder)soort voor regio Nijmegen

Bram Ubels

Inleiding

De braamsluiper kent een groot verspreidingsgebied dat vrijwel de gehele gematigde zone van Europa en Azië omvat (BirdLife International, 2017). Binnen dat gebied worden drie soorten braamsluiers onderscheiden: de Braamsluiper (*Sylvia curruca*) zoals we hem in Europa kennen, de Woestijnbraamsluiper (*Sylvia minula*) en de Humes Braamsluiper (*Sylvia althaea*) uit Azië (Gill & Donsker, 2017). Daarbinnen worden enkele ondersoorten onderscheiden die (subtiel) van elkaar verschillen op basis van uiterlijke kenmerken, geluid, verspreidingsgebied en/of DNA. De braamsluiper blijkt een complex diertje; over de taxonomische indeling en herkenning van de verschillende ondersoorten is men het in elk geval nog niet eens. De in Nederland broedende Braamsluiper (*Sylvia curruca*) overwintert in Oost-Afrika. Winterwaarnemingen van Braamsluiers in Nederland hebben waarschijnlijk betrekking op ondersoorten uit Azië. Een zekere determinatie is in het veld (vooralsnog) echter niet mogelijk; daarvoor is DNA-analyse noodzakelijk. Daarom zijn de afgelopen jaren meerdere in Nederland overwinterende Braamsluiers gericht gevangen en geringd. Tijdens de vangst kunnen goede foto's worden gemaakt van specifieke kenmerken, biometrische maten worden genomen en een veertje wordt verzameld voor DNA-analyse. Op deze wijze zijn twee uit Azië afkomstige ondersoorten als dwaalgast in Nederland vastgesteld, te weten; Siberische Braamsluiper 'blythi' en Vale Braamsluiper 'halimodendri' (Dutch avifauna, 2017). Onder

welke braamsluiersoort deze ondersoorten geschaard dienen te worden, is echter nog onduidelijk. De meningen lopen daarover uiteen. In dit kader is in 2017 in Nijmegen een overwinterende Braamsluiper gevangen en geringd. Hiermee is kennis over de determinatie en taxonomische indeling van braamsluiers opgedaan.

Overwinterende Braamsluiper in Nijmegen

Op 9 februari 2017 verlieten Sovon-medewerkers Gerard Troost en Henk Sierdsema om 17:45 uur het gebouw van Natuurplaza. Op de parkeerplaats aan de achterkant van het gebouw hoorden zij een tikkend geluid dat deed denken aan een *Sylvia* (grasmus-achtige). Een waarneming van een soort uit deze familie is in de winter per definitie leuk: alle in Europa voorkomende *Sylvia*-soorten overwinteren namelijk in Zuid-Europa of Afrika. Alleen van Zwartkop overwinteren kleine aantallen in Nederland, maar deze soort werd meteen op basis van het silhouet uitgesloten. De waarnemers dachten met een Braamsluiper van doen te hebben. De vogel verplaatste zich al roepend tussen een aantal aangeplante Kurkeiken op de parkeerplaats. Om 18:05 uur hield de vogel zich stil en was het al erg donker. Of het daadwerkelijk een Braamsluiper betrof, was toen nog niet zeker.

De volgende ochtend werd de vogel om iets voor negenen in de ochtend weer waargenomen, waarbij de determinatie als Braamsluiper werd bevestigd. Op 11 februari werd de vogel in de middag en avond opnieuw waargenomen. Toen konden

ook de eerste foto's worden gemaakt en de exacte slaapplek in één van de Kurkeikjes op de parkeerplaats werd ontdekt. De daaropvolgende twee dagen werd de vogel overdag niet waargenomen, maar hij kwam in de avondschemer, opgewacht door vogelaars, wel terug op de parkeerplaats om in dezelfde Kurkeik te overnachten. Blijkbaar foerageerde de Braamsluiper overdag op een onbekende locatie buiten het zicht van de vogelaars. Er waren inmiddels meer foto's beschikbaar, maar de lichtcondities waren steeds dermate slecht dat op basis daarvan nog geen uitspraken konden worden gedaan over de mogelijke herkomst van de vogel.

De vangst

Met het vangen van in Nederland overwinterende Braamsluiers wordt meer inzicht verkregen in het voorkomen en herkennen van (onder)soorten die 's winters in Noordwest-Europa opduiken. Daarom is besloten de vogel te vangen en te ringen om gedetailleerde foto's te kunnen maken en DNA af te nemen. Daarvoor is toestemming verkregen vanuit het Vogeltrekstation. In de namiddag van 14 februari is de vogel met een mistnet gevangen. Binnen in Natuurplaza is de vogel geringd, gemeten, gewogen en gefotografeerd. Daarnaast werden enkele

Siberische Braamsluiper 'blythi'

Foto: Martijn Verdoes

veertjes afgenomen voor DNA-analyse. Het bleek een tweede kalenderjaar vogel te zijn, geboren in 2016.

De dagen na de vangst werd de Braamsluiper niet waargenomen. De vogel keerde niet terug naar zijn vaste Kurkeik. Of dat kwam door de vangst kan niet bewezen worden, maar dat lijkt wel aannemelijk. Gelukkig vond Bram Aarts de vogel op 3 maart foeragerend rond het gebouw van Natuurplaza terug. Tot en met 15 maart liet de Braamsluiper zich bekijken door tientallen vogelaars.

DNA-analyse en determinatie

Uit DNA-analyse, uitgevoerd door Peter de Knijff, blijkt dat het gaat om een Siberische Braamsluiper '*blythi*'. Naast de bevestiging op grond van het DNA vertoont de vogel uiterlijke kenmerken die passen op deze ondersoort. Zo zijn de buitenste staartpenen vrijwel geheel wit, zijn de onderdelen beigebruin, is de tweede handpen (p2; van buiten naar binnen) korter dan de zesde handpen (p6) en zijn de bovendelen, waaronder de kop, erg bruin. Naast een smakkende, tikkende roep liet de vogel af en toe een 'ratelroep' horen; geagiteerde rateltjes 'tjek tjek tjekrrrr' zoals we die niet van 'onze' Braamsluiper kennen.

Tot en met 2015 is zeven keer eerder een Siberische Braamsluiper '*blythi*' met zekerheid in Nederland vastgesteld, waarvan één keer eerder in Gelderland:

van 11 januari tot en met 15 april 2014 in Culemborg (Dutch avifauna, 2017).

Over de taxonomische indeling lopen de meningen uiteen. De IOC World Bird List (Gill & Donsker, 2017) beschouwt '*blythi*' als ondersoort van *Sylvia curruca* ('onze' eigen Braamsluiperdus), wateen nieuwe ondersoort voor regio Nijmegen zou betekenen. Het CSNA (Commissie Systematiek Nederlandse Avifauna) beschouwt '*blythi*' echter als een ondersoort van Humes Braamsluiper (*Sylvia althaea*), wat zelfs een nieuwe soort voor regio Nijmegen zou betekenen. Of het een nieuwe soort of ondersoort voor de regio betreft, is dus afhankelijk van de taxonomische indeling die gevolgd wordt. Zeker is in elk geval, dat de in Nijmegen overwinterende Siberische Braamsluiper een uit Azië afkomstige vogel betrof die als dwaalgast hier terecht is gekomen.

Literatuur

BirdLife International. (2017). Braamsluiper *Sylvia curruca*. Geraadpleegd op 5 november 2017, van <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/lesser-whitethroat-sylvia-curruca/distribution>.

Dutch avifauna. (2017). Humes Braamsluiper *Sylvia althaea*. Geraadpleegd op 5 november 2017, van https://www.dutchavifauna.nl/species/humes_braamsluiper.

Gill, F. & Donsker, B. (Eds). (2017). IOC World Bird List (v 7.3). doi : 10.14344/IOC.ML.7.3.

Siberische Braamsluiper 'blythi'

Foto: Martijn Verdoes

De vijf mooiste vogelwaarnemingen van...

Gonny van Dalfsen

In deze rubriek brengen we de vogelpassie van onze leden in beeld aan de hand van hun vijf mooiste vogelwaarnemingen.

“Een paar jaar geleden heb ik een jaar op een boerderij in Homoet bij Elst gewoond. Ik merkte dat ik door het buiten wonen meer oog kreeg voor vogels. Daarom gaf ik me in 2014 op voor de vogelcursus van de VWG Nijmegen. Ik kende de VWG verder niet, ik had de cursus gewoon gegoogeld. Maar het was een schot in de roos. Ik genoot enorm van de excursies en de kennis van de begeleiders. Ik leerde allerlei nieuwe mooie natuurgebieden kennen en kreeg steeds meer plezier in het vogels kijken. Het klikte zo goed met het cursusteam met Sjaak, Jeroen, Marcel, Clemens en Saskia dat ik ben gaan meehelpen met het organiseren van de cursus. En het loopt als een trein, want we hebben nog niet eens reclame gemaakt en we hebben al weer twintig aanmeldingen voor volgend jaar. Ik vind het ook erg leuk dat zich steeds meer vrouwen bij de VWG aansluiten. Op de vogelcursus is zelfs al de meerderheid vrouw. Dat gaat de goeie kant op, haha.”

De drie mooiste vogelervaringen in Nederland

- 1. Big Day 2016** “In 2016 deed ik met de cursusgroep mee als team aan de Big Day van onze VWG. Helemaal niet om te winnen, maar gewoon om een dag lang van vogels te genieten en nieuwe dingen te ontdekken. Het was echt geweldig leuk! Langs de Tongelaar, de Hamert en voor mij totaal onbekende gebieden als de Gebrande Kamp. En

natuurlijk zagen we ook prachtige soorten. Met als uitsmijters drie Wielewalen, een Purperreiger en een Zwarte Ruiter. Ik kan iedereen aanraden een keer mee te doen met de Big Day.”

- 2. Droogvallen bij Schier** “Ik hou erg van water en zeilen. In 2011 zat ik op een boot die we lieten droogvallen op de Waddenzee bij Schiermonnikoog. Toen ik de volgende ochtend wakker werd, zat het wad vol met duizenden vogels. Het vroege ochtendlicht, die kakafonie van vogelgeluiden en zwermen vogels die tot aan de horizon over het wad buitelden; helemaal alleen op het wad staan tussen die massale vogelpracht was een onvergetelijk moment.”

- 3. Een Waterral???!!!** “Met de cursusleiding gingen we een dagje vogelen in Groningen. Ik had van tevoren gezegd dat ik heel graag eens een Waterral goed in beeld zou willen krijgen. Toen we bij de Oostpolder aankwamen, zagen we al snel een Geoorde Fuut. Iedereen enthousiast. En ik ook, want ik riep ‘Hé jongens, kijk nou, een klein Waterralletje!’ Toen was Jeroen meteen klaarwakker. Het bleek een Kleinst Waterhoen te zijn. Wat een ontdekking. En Jeroen heeft er nog een heel mooie foto van kunnen maken ook. Echt prachtig. O ja, die Waterral staat nog steeds op mijn verlanglijstje...”

De twee mooiste vogelwaarnemingen in het buitenland

- 4. Kraanvogels in Diepholz** “In oktober 2015 ging ik mee met de VWG-excursie naar Diepholz in Duitsland, onderleiding van Jos van Oostveen. Een geweldige ervaring. De oranje-avondlucht en de duizenden Kraanvogels die binnen

kwamen vliegen. Zo’n vogelspektakel had ik nog nooit gezien.”

- 5. De Krekelprinia en Banc D’Arguin** “In januari van dit jaar heb ik de beroemde Banc D’Arguin voor Mauritanië bezocht. Met drie auto’s reden we in the middle of nowhere. De woestijn in, van de verharde weg af. We zagen Renvogels en Witbandleeuweriken. En ineens was daar de zee. We stapten over op een bootje en voeren dat beroemde waddengebied aan de woestijn binnen. Duizenden vogels, van Flamingo’s tot Aalscholvers en natuurlijk tienduizenden steltlopers. Al onze Nederlandse vogels kwam ik er tegen. Zo ver het oog reikte vogels. Weergaloos! Maar de Krekelprinia (cricket warbler) die ik onderweg in Marokko ontdekte, wil ik ook nog even noemen. Stil, alleen in de droogte, in de oase van Oued Jenna. Zo klein, kwetsbaar en mooi getekend, dat vond ik op een andere manier ook onvergetelijk.”

Kleinst Waterhoen

Foto: Jeroen Veeken

Hoe maken we van de Ooijpolder een biologisch walhalla?

Chris van der Heijden

Onlangs verscheen een alarmerend rapport over de achteruitgang van insecten. 75% van onze insecten is verdwenen. Dat is belangrijk vogelvoedsel dat weg is en met veel insectenetende vogels gaat het ook erg slecht. In de Ooijpolder zie je het gebeuren; de natuur keldert er achteruit. Dat moet toch anders kunnen?

Ik woon al tien jaar in de Ooijpolder en zie de verschraling van de natuur en de biodiversiteit zich voor mijn ogen voltrekken. Ik fiets door de polder naar mijn werk en er is nauwelijks nog een insect te bekennen. Het verschil met tien jaar geleden, is gewoon merkbaar. Niet dat ik blij ben met vliegen in mijn oog of torren die fijntjes mijn mond binnen komen brommen, maar dat gebeurt nog maar zelden. Zo'n vliegenvorm waar je doorheen fietst, of een autoruit waarna een lading insecten zit vastgeplakt. De afname van het aantal insecten zegt alles over de deplorabele staat van het platteland in Nederland. Het heeft veel invloed op vogels. Uiteraard op vogels die vrijwel geheel afhankelijk zijn van insecten (een studie van de Radboud Universiteit toonde dat twee jaar geleden al aan), maar ook voor andere soorten. Simpel voorbeeldje: tien jaar geleden zag ik nog vaak Patrijzen in de Ooijpolder, de laatste twee, drie jaar vrijwel nooit meer.

En dan is de Ooijpolder nog deels natuurgebied en relatief groen. Al die nieuwe heggen en landschapselementen die worden aangeplant, zijn ook echt mooi en ze strelen het oog. Maar het is blijkbaar niet genoeg om al die kale groene biljartlakens met Engels Raaigras en de levenloze maïsvelden te compenseren. In die graslanden leeft niks

en in de maïsvelden nog minder. De geur van mest hangt ook veel vaker in de polder. Tien keer per jaar wordt er mest geïnjecteerd en nog vaker wordt het gras gemaaid. Knap bloempje dat dat overleeft. Om van insecten en vogels nog maar te zwijgen. Alleen ganzen lijken blij met het turbogras-regime.

Hoe dan ook: de Ooijpolder is voor een deel zo dood als een pier. Al die toeristen die een dagje door de Ooijpolder fietsen, krijgen er niet zoveel van mee. Ze houden de dijk aan en kijken vooral naar de natuur. Wie binnendoor fietst, ziet echter het doodse agrarische landschap dat inmiddels in heel Nederland te vinden is. Eigenlijk een schande voor zo'n natuuricoon als de Ooijpolder.

De boeren kunnen er meestal niet zoveel aan doen. Ze moeten mee met de markt en proberen een boterham te verdienen. En in Nederland houdt dat helaas vaak intensivering in. Maar op verschillende plekken in Nederland laten boeren zien dat het anders kan. Ze gaan biologisch produceren en verdienen uiteindelijk zelfs meer dan de reguliere boeren. Zou dat in de Ooijpolder ook kunnen? Kunnen we die boeren niet helpen met de omslag naar biologische landbouw te maken? Kunnen wij als natuurclubs zelf eventueel stukken land gaan beheren of groenstroken inzaaien? Kunnen we de gemeenten Nijmegen en Berg en Dal niet meekrijgen (toeristische potentie verhogen, vergroening)? Wat kunnen we allemaal doen om het voor elkaar te krijgen?

In het voorwoord van deze Mourik geeft voorzitter Frank Saris al aan dat er op allerlei vlakken veel te doen is en dat er genoeg

vogelonderwerpen zijn waarop mensen actief kunnen worden. Dan doe ik er met deze oproep nog maar eentje bij. Ik zou me graag met anderen samen willen inzetten om de transitie naar een biologische Ooijpolder te realiseren. Niet omdat ik er zelf woon, maar omdat ik denk dat zo'n duidelijk afgegrensd en populair gebied vlakbij Nijmegen daadwerkelijk de mogelijkheden biedt om het te realiseren. Een groene, bloeiende polder is toeristisch en dus ook economisch voor de

betreffende gemeenten interessant en dat maakt bestuurlijke medewerking, subsidies en draagvlak reëel.

Hoe dan ook: wie zou er met mij aan de slag willen gaan en/of mee willen denken om een biologische en meer natuurlijke Ooijpolder te realiseren? Stuur me een mail en ik neem contact met je op: chrisjanvanderheijden@gmail.com

Vestiging van de Cetti's Zanger in de Ooijpolder

Bram Ubels

Inleiding

De Cetti's Zanger (*Cettia cetti*) is het enige in Europa voorkomende lid uit de familie *Cettiidae* (ofwel 'struikzangers'). Het is een kleine rossigbruine zangvogel met een postuur herinnerend aan Kleine Karekiet, maar met kortere vleugels en een langere staart. Daarnaast zijn de roze poten en een lichte wenkbrauwstreek kenmerkend voor de soort. De Cetti's Zanger heeft een opvallend verborgen levenswijze, laag boven de grond in vochtige, dichte struwelen en riet. Een zichtwaarneming in het veld is slechts voor gelukkigen of vogelaars met veel geduld weggelegd. De zang is onmiskenbaar en bijzonder luid. Cetti's Zangers zingen jaarrond met een piek in het vroege voorjaar. De West-Europese populatie bestaat overwegend uit standvogels (Cramp, 1985).

Voorkomen in Europa en Nederland

De Cetti's Zanger komt voor vanaf het westelijk Middellandse Zeegebied oostwaarts tot in Noordwest-China (BirdLife International, 2017). Halverwege de 18^e eeuw vormde de Provence in Frankrijk de noordgrens van het verspreidingsareaal van de West-Europese populatie (Cramp, 1985). Vanaf de jaren twintig breidde de soort geleidelijk uit richting het noordwesten. In 1961 werd voor het eerst een zingende vogel in England waargenomen, waar de soort in 1973 voor het eerst tot broeden kwam (Cramp, 1985). In 1962 werd het eerste individu in België waargenomen en zes jaar later, in 1968, werd bij Budel de eerste Cetti's Zanger voor Nederland gevangen en geringd (van den Berg & Bosman, 2001). Vanaf toen is in Nederland jaarlijks een toenemend aantal vogels waargenomen, met

Zuidwest-Nederland als episch centrum. In 1976 is broeden in Nederland voor het eerst bevestigd bij Canisvliet in Zeeuws-Vlaanderen (van den Steen, 1977). In het topjaar 1978 werden in de Biesbosch tussen de 20 en 25 zingende vogels geteld (Saris, 2002). Vanaf dat jaar liep het aantal echter terug door enkele strenge winters, waarna de soort vanaf 1985 gedurende een aantal jaren volledig uit Nederland was verdwenen (van den Berg & Bosman, 2001). Gedurende de atlasperiode van 1998-2000 werd er geen zeker broedgeval vastgesteld (Saris, 2002). Vanaf 2000 keerde de soort langzaam weer terug. In 2006 werd in de Biesbosch voor het eerst weer een zingende Cetti's Zanger gehoord (de Jong, 2015). Daarna ging het snel en groeide de populatie exponentieel, met 745 territoria in de Biesbosch in 2015, waar naar schatting driekwart van de Nederlandse populatie huist (de Jong, 2015). In 2016 herbergde

Nederland meer dan 1000 territoria (Boele, 2016). Het verspreidingsgebied groeit. In de wijde omgeving van de Biesbosch breidt de soort zich fors uit via geschikt habitat langs de grote rivieren (Boele, 2016).

Waarnemingen in regio Nijmegen

In regio Nijmegen zijn van voor 2014 slechts vier gevallen bekend. Een waarschijnlijk broedgeval in de broedvogelatlas van 1973-77, in vermoedelijk de Gendtse of de Bemmelse Polder, bleef ongedocumenteerd (van Dijk, 2015). Op 20 augustus 1978 zong een vogel in het gebied Vogelzang, vlakbij bij de toenmalige Nijmeegse nieuwbouwwijk Weezenhof. In de Loenense Buitenpolder werd in mei en juni 1993 een vogel zingend waargenomen (van Diermen et al., 1995). Tot slot werd op 29 mei 2013 een zingende vogel ontdekt in een kleine bosschage tussen de Zeedijkse Leigraaf en de N845 bij Lunen, ten

zuiden van Wijchen (van Dijk, 2015). De vogel verbleef hier tot ten minste 10 november en werd door tientallen vogelaars waargenomen.

Vestiging in de Ooijpolder

De Ooijse Graaf is een verlande waalstrang in de Ooijpolder, bestaande uit rietland, wilgenbos en struweel. Vanaf 1996 worden hier in het kader van het Constant Effort Site-project zangvogels gevangen en geringd. Gedurende het broedseizoen wordt eens per decade met een vaste mistnetopstelling gevangen. Vanaf begin augustus worden er gedurende de najaarstrek op regelmatige basis trekvogels geringd, waarbij geluiden worden afgespeeld om trekvogels in het terrein te lokken. Daarnaast worden in de Ooijse Graaf sinds 1992 broedvogels geteld in het kader van het Broedvogelmonitoringsproject (BMP) van Sovon.

Op 3 september 2014 werd in de Ooijse Graaf voor het eerst een Cetti's Zanger gevangen. Dit was het eerste geval voor de Ooijpolder. Het betrof een spontane vangst; van de Cetti's Zanger werd en wordt geen geluid afgespeeld. Het ging om een adulte vogel in actieve handpenrui. Vogels in actieve handpenrui leggen gemiddeld geen grote afstanden af. Het vermoeden bestaat dan ook, dat de vogel al enige tijd in het gebied aanwezig was.

Een jaar later, op 21 september 2015, werd opnieuw een Cetti's Zanger gevangen en geringd. Een adult vrouwtje, zo blijkt achteraf.

Op 2 april 2016 hoorde Ruud Foppen voor het eerst de zang van de Cetti's Zanger in de Ooijse Graaf, tijdens een BMP-monitoringsronde. Het bleek een territoriale vogel die regelmatig van zich liet horen. Later, vanaf 10 mei, werd in het gebied zelfs een tweede zingende vogel genoteerd: het tweede vastgestelde

territorium. De vogels lieten zich gedurende het hele broedseizoen goed horen. De territoria bevonden zich respectievelijk op 1500 en 1250 meter van de ringplek.

Op 4 juli 2016 werd de Cetti's Zanger die in september 2015 was geringd, teruggevangen op de ringplek. Het was een vrouwtje met een actieve broedvlek. Hiermee was het eerst bewezen broedgeval voor de Gelderse Poort een feit. Dat dit broedgeval waarschijnlijk succesvol is geweest bleek dat najaar. Zowel op 22 september als op 9 oktober 2016 werd een eerstekalenderjaarvogel gevangen. Op 12 september van datzelfde najaar werd ook nog een nieuwe adulte man gevangen: de derde adulte vogel die hier werd geringd. Ook deze bleef langere tijd aanwezig, want op 31 oktober hing hij weer in de netten. De eerst gevangen vogel uit 2013 bleek ook nog in leven en werd, 24 maanden na de eerste vangst, gecontroleerd op 24 september 2016.

2017: doorbraak in de Ooijse Graaf

In het voorjaar van 2017 werden door Ruud wederom twee, mogelijk zelfs drie territoria genoteerd. Beide territoria bevonden zich op kortere afstand tot de ringplek dan in 2016. Eén man werd tijdens iedere ringsessie vlak achter de netopstelling gehoord, maar hij werd niet gevangen. Wel is er succesvol gebroed, want op 28 mei zat een familiegroep met pas uitgevlogen jongen bij de netten. De adulte vrouw en één van de jongen werden gevangen (zie foto). De vrouw bleek een oude bekende: het is dezelfde vogel die in 2015 en 2016 werd gevangen. Zij broedde dus voor het tweede jaar in het gebied.

Half juli werd opnieuw een familiegroep met pas uitgevlogen jongen waargenomen, waarvan meerdere exemplaren zijn gevangen. Minimaal één tweede legsel is dus groot

gebracht.

Tot en met het moment van schrijven (18 oktober) worden in het najaar van 2017 steeds weer nieuwe, eerste kalenderjaar, Cetti's Zangers geringd en worden reeds geringde vogels teruggevangen. In totaal zijn in 2017 zestien eerstejaars Cetti's Zangers gevangen.

Adulte vrouw Cetti's Zanger (links) met pas uitgevlogen jong (rechts) 28 mei 2017 - Ooijse Graaf. Foto: Bram Ubels

Om hoeveel broedgevallen gaat het?

Hoewel de explosieve zang van de Cetti's Zanger moeilijk gemist kan worden, is het aantal broedgevallen niet zo gemakkelijk vast te stellen. Doorgaans zingen mannen, maar vrouwtjes zingen sporadisch ook (Cramp, 1985). Daarnaast komt polygynie vaak voor (Cramp, 1985). Daarbij paren mannetjes opeenvolgend met twee of meerdere vrouwtjes, waardoor de broedsels overlappen. Hoeveel vrouwtjes er in de Ooijse Graaf tot broeden zijn gekomen, is dus niet te zeggen. In West-Europa produceren Cetti's Zangers tussen half april en eind juni doorgaans twee legsels van vier tot vijf eieren. In 2017 konden met zekerheid twee territoria worden onderscheiden. In theorie zouden de zestien in 2017 gevangen eerstejaars Cetti's Zangers afkomstig kunnen zijn van twee vrouwtjes, mits ze allebei twee legsels groot hebben gekregen. Dat zou echter wel betekenen, dat alle vier de legsels succesvol waren, (nagenoeg) alle jongen gevangen zijn en de overleving van de jongen tussen het moment van uitkomen en de vangst bijna 100% was; een onrealistisch gunstig scenario voor de Cetti's Zanger. Hoewel het niet bewezen kan worden, lijkt het dus waarschijnlijk dat in de Ooijse Graaf meer dan twee vrouwtjes tot broeden zijn gekomen.

Toekomstverwachting

Cramp (1985) schrijft dat Cetti's Zangers standvogel zijn. Dat duidt dus op het ontbreken van een duidelijk trekgedrag, wat niet wil zeggen dat de vogels honkvast zijn. Dat zal vooral gelden voor jonge dieren. Om zich te kunnen verspreiden, is er een jaarlijkse dispersie. Dit betekent, dat nakomelingen van lokale broedvogels zich in de directe omgeving zullen vestigen. Het valt daarom te verwachten, dat in het voorjaar van 2018 meer territoria zullen opduiken in de Ooijse Graaf en elders in de Ooijpolder, waar geschikt habitat aanwezig is. Bovendien is aangetoond dat exemplaren 's winters hun zomerterritorium kunnen verlaten en rondzwerven (Cramp, 1985). Op 23 augustus 2017 werd een Cetti's Zanger zingend gehoord in het moerasbosje naast de havo-school Notre Dame des Anges in Ubbergen en op 15 september zong een vogel in de rietkraag van de Duitse zijde van het Wylermeer: respectievelijk circa 3,8 en 2,8 kilometer van de Ooijse Graaf. Aangezien in de ruime omgeving van de Ooijpolder geen Cetti's Zangers zijn vastgesteld, lijkt het aannemelijk dat beide waarnemingen betrekking hebben op exemplaren uit de Ooijse Graaf.

Of de Cetti's Zanger in de Ooijpolder net zo explosief zal toenemen als in de Biesbosch zal afgewacht moeten worden. Hoewel het areaal aan geschikt habitat in de Ooijpolder een stuk kleiner is dan in de Biesbosch, is er in de Ooijpolder zeker plaats voor enkele tientallen broedparen. Het is de moeite waard om geschikte gebieden de komende jaren, met het oog op deze soort, in de gaten te houden. Wanneer elders in de regio Cetti's Zangers worden waargenomen, is het interessant om de geringdheid van de vogels vast te stellen. Daardoor zou aangetoond kunnen worden of

vogels elders in de regio daadwerkelijk het gevolg zijn van dispersie van nakomelingen uit de Ooijse Graaf.

Dankwoord

Dank gaat uit naar Staatsbosbeheer voor het verstrekken van een terreinvergunning. Zonder deze toestemming zou het ringonderzoek en de broedvogelmonitoring niet mogelijk zijn. Daarnaast wil ik Arno van der Kruis bedanken voor het beschikbaar stellen van 'de Vleugelwaard' langs de Kerkdijk voor het ringonderzoek. Ruud Foppen zorgde voor de data van de Broedvogelmonitoring en leverde bovendien zinvol commentaar op een conceptversie.

Literatuur

van den Berg, A. B. & Bosman C. A. W. (2001). *Zeldzame vogels van Nederland*. Haarlem: GMB Uitgeverij.

BirdLife International. (2017). Cetti's Warbler *Cettia cetti*. Geraadpleegd op 18 oktober 2017, van <http://datazone.birdlife.org/species/factsheet/cettis-warbler-cettia-cetti/distribution>.

Boele, A. (2016). Zeldzame broedvogels in 2016: het eerste jaar zonder Kuifleeuwerik maar met een uitgevlogen Visarend. *Sovon-Nieuws* (29). 4: 3-5.

Cramp, S. (1985). *Handbook of the Birds of*

Europe, the Middle East and North Africa: The Birds of the Western Palearctic - Volume IV. Oxford University Press, Oxford, United Kingdom. 913 p.

van Diermen, J., Erhart, F. & Schoppers, J. (1995). *Broedvogelinventarisatie Gelderland 1993*. Rivierenland, Midden-Achterhoek, ZW-Arkemheen. Provincie Gelderland, dienst RWG, Arnhem.

van Dijk, E.A. (2015). *Cetti's Zanger - Digitale Avifauna VWG Nijmegen*. Geraadpleegd op 18 oktober 2017, van <https://nijmegen.waarneming.nl/soort/atlas/?id=237>

de Jong, A. (2015) *Cetti's Zanger enorm toegenomen in de Biesbosch*. Geraadpleegd op 18 oktober 2017, van <https://www.sovon.nl/nl/actueel/nieuws/cetti%E2%80%99s-zanger-enorm-toegenomen-de-biesbosch>.

Saris, F. (2002). Cetti's Zanger *Cettia cetti*. pp. 366-367 in: sovon Vogelonderzoek Nederland, 2002. *Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000 – Nederlandse Fauna 5*. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & European Invertebrate Survey- Nederland, Leiden.

van den Steen, J. (1977). Het eerste broedgeval van de Cettis zanger *Cettia cetti* in Nederland. *Limosa* 1-2: 61 – 62.

Een dag vol 'hoogte'punten op het Maldens Vlak

Mars Gremmen

Het is nog even wennen. Al die afkortingen voor vogels die de trektelvogelaars gebruiken. 'Drie gras!' hoor ik Clemens zeggen, terwijl ik hoog in de lucht wat spartelend vliegende grijze stipjes 'ist ist ist' hoor roepen.

Gras... gras... dat moeten natuurlijk Graspiepers zijn.

Jeroen volgt met: "Zeven witte!" Het 'tsli-WITT'-geluid herken ik gelukkig meteen. Witte Kwikstaart!

Dan Clemens weer: "Eén Sjaak!"

Sja... sja...?

Tot hilariteit van de anderen wordt mijn hersenpijniging onderbroken door een monter 'Goedemorgen!' van Sjaak van den Berg, die op zijn fiets onze kant komt uitgereden.

Een paar dagen later staan Jeroen, Clemens en Sjaak weer op de trektelpost. Marcel en

Gonny zijn deze keer ook aanwezig. Ik kom als laatste aanfietsen.

"Mars, ga even zitten. We willen je wat vragen."

Op het gezicht van de andere trektellers verschijnt een grijns, dus ik neem mijn verschrikteste uitdrukking aan en bereid me voor op een vermoedelijke grap van Sjaak. "Heb je zin om te zweefvliegen?" Die had ik niet zien aankomen! Eén van de piloten op het zweefvliegveld leek het een aardige geste om de vogelaars een blik op hun plek vanuit vogelperspectief aan te bieden.

Ik vraag wat bedenktijd. Neerstorten boezemt me nog de minste angst in. Dat zou voor een striptekenaar een originele dood zijn. Het hoogtepunt van mijn leven heb ik toch allang bereikt met het behalen van zwemdiploma B. Maar watalsikinzo'n klein vliegtuigje plotsklaps kramp in m'n been krijg? Of uit angst van alles laat lopen uit diverse lichaamsopeningen?

Of, het allerengste, als er tussen de piloot en mij ongemakkelijke stiltes vallen...?!

Voor dat laatste hoef ik niet bang te zijn. Piloot Hugo praat graag en ronduit. Zonder ook maar een moment stil te vallen. Nadat ik toegezegd heb, word ik letterlijk gewogen om te kijken of ik niet te zwaar ben en daadwerkelijk de lucht in mag. Waarna Hugo mij netjes opvouwt in het vliegtuigje. Vóór mij hebben Sjaak en Gonny al gevlogen, waarbij Gonny het grote geluk had dat ze in een groep van elf (!) Buizerds terechtgekomen was. Om voor zo min mogelijk verrassingen te komen staan, heb ik hun vluchten van het begin tot het eind goed bestudeerd.

Tot mijn eigen verbazing voel ik me opvallend ontspannen in het vliegtuig. Alleen het dichtklappen van de cockpitkap, na stevig vastgegordeld te zijn, voelt even onaangenaam claustrofobisch. En ondanks mijn bestudering en de uitgebreide uitleg van Hugo, schrik ik toch even van de schok die het ontkoppelen van de kabel teweegbrengt, nadat we op hoge snelheid steil de lucht in zijn getrokken.

Voor de vlucht zelf moet ik alle mogelijke clichés van stal halen. Ervaring om nooit meer te vergeten. Prachtig uitzicht. Fantastisch. En heerlijk om zonder storende motorgeluiden hoog in de lucht te hangen.

Door een gebrek aan thermiek duurt de vlucht helaas slechts een paar minuten. En tijdens de landing ontdek ik dat ik het filmknopje van mijn fotocamera niet goed heb ingedrukt. Waardoor ik alleen het laatste restje landing heb kunnen filmen. Gelukkig ben ik heel goed in niet teleurgesteld zijn als een foto of filmpje niet gelukt blijkt te zijn. Het gaat mij om de beleving van hét moment.

Alsof dit niet al een (letterlijk en figuurlijk) hoogtepunt van de dag was, had ik een paar uurtjes eerder mijn eerste Smelleken vlak voorbij zien vliegen! Ik had wel de pech dat ik net terugkwam van een plaspauze, waardoor ik hem niet van het begin af aan kon aanschouwen. Laat staan een foto maken. Of: ik had het geluk dat ik net op tijd van een plaspauze terugkwam om de vogel nog een stukje prachtig in verrekijkerbeeld te kunnen zien. Topdag!

Huiszwaluwen in Heumen en omstreken in 2017

Nico van der Poel

Ook dit jaar ben ik weer drie dagen op pad geweest om de Huiszwaluwnesten in de dorpen van de gemeente Heumen en omstreken te tellen. Het gaat niet om grote aantallen; dan heeft Peter Brouwer een beter gebied in Lent - Bemmelen, waar hij alleen al onder de Lentloper - de nieuwe brug over de Waal naar Veur-Lent - de helft heeft van het aantal nesten dat ik in drie dagen tel. Toen ik daar in de nazomer van 2015 nog met Wilfried de Jong ben gaan kijken, telden we slechts negen nesten. Peter telde in 2016 al 25 nesten en in 2017 maar liefst ruim 80 nesten! Ik ben benieuwd hoe het verder gaat, aangezien er tijdens werkzaamheden meer klei en zand voorhanden was.

Maar terug naar Heumen en omgeving. Daar tel ik al jaren, want een meerjarige reeks blijft belangrijk en de mensen verwachten me soms gewoon weer terug. Dit jaar heb ik 176 nesten geteld: een toename van 11% vergeleken met vorig jaar. Sinds 2007 schommelt het aantal zo rond de 150 tot 170 nesten. De jaren daarvoor had ik ook wel boven de 200 of onder de 130 nesten. Opvallend was, dat ik één nest aantrof in Linden, voor het eerst sinds 2001. Misschien gaan we daar weer een kolonie krijgen! Verder viel op, dat de negen nesten bij een boerderij aan de Boskant niet terug waren na een schoonmaakbeurt van de dakrand. Na een schilderbeurt in 2005 duurde het ook vier jaar voordat de nesten weer langzaam terug kwamen. In plaats daarvan vond ik bij een huis en bijgebouw 300 meter verderop wel ineens zes nesten.

Vooraf goed was de toename in Molenhoek van 42 naar 60 nesten. Op een gevel bevonden zich wel veertien nesten, waarop

de bewoner opmerkte dat “u daar blij mee kunt zijn”. En een bewoner verderop met negen nesten was ook niet onverdeeld blij; hij had te weinig tijd om iedere keer de stoep schoon te maken. Leuk om te horen dat een andere bewoonster er juist van genoot. Ze was niet meer zo mobiel, maar ging in de stoel in de tuin liggen om naar de vogels te kijken. Zij merkte op dat de bouw dit jaar eerst weifelend was, maar na een week met veel regen vlogen de zwaluwen af en aan. Volgens haar hadden ze dus geen last van droogte dit jaar en ze dacht dat er meer waren dan andere jaren. Zij lette ook wat op de reactie van andere bewoners. Een bewoonster aan de andere kant van het dorp treurde nog steeds dat ze bij haar niet meer terug komen.

Bij een manege bij Heumen zijn aan één zijde alle ijzeren steunbalken bezet met nesten; wel dertien in totaal. In de dorpen bleef het overigens vrij constant en zelfs in Overasselt en Malden zijn opnieuw drie nesten bezet.

Het meest enthousiast is wel een bewoner van Heumen. Hij had een paar jaar geleden een paar kunstnesten van onze Vogelwerkgroep gekregen en later had hij zelf nog tien kunstnesten gekocht. Nu was hij afgelopen winter verhuisd naar een bejaardenwoning iets verder in de straat; een lage woning dus. Hij had echter gesproken met zijn nieuwe buurman en hij mocht de nestkasten daar onder de dakrand hangen. Samen met een andere enthousiaste buurman had hij dat aangepakt en nu kan hij vanuit zijn tuin naar de zwaluwen kijken. Al vijf nesten zijn bezet. Hij heeft nu contact met Jochem Kühnen, omdat hij nabij zijn huis ook een til voor Gierzwaluwen wil plaatsen. Daarover las

hij in het blad van Vogelbescherming. Van zulke verhalen word je weer enthousiast.

De cijfers met tussen haakjes de aantallen van vorig jaar: Alverna 16 (13), Heumenseweg 8 (6), Boschkant(sebroekstraat) 6 (10), Nederasselt 15 (16), buitengebied 2 (1), Vendam 3 (5), Heumensche hof 27 (30), Overasselt 3 (3), Linden 1 (-), Heumen 13 (14), Looistraat Heumen 18 (13), Broekkant Malden 3 (3), Molenhoek West 1 (1) en Molenhoek 60 (42). Suggesties en reacties zijn welkom bij npoel@fo.nl.

Huiszwaluw

Foto: Jeroen Veeken

Ander faunanieuws

Sjak Gielen en Peter Hoppenbrouwers

Een groot deel van het jaar zit er weer op en dus kan van een aantal soortgroepen al de jaarbalans worden opgemaakt.

Libellen

Met 49 verschillende soorten werd het topjaar 2016 dicht benaderd.

Half juli werd door meerdere waarnemers een mannetje **Bosbeekjuffer** langs de Leigraaf bij de Bruuk gezien. In 2012 was de soort bij Langenboom gezien en in 2008 ook al bij de Bruuk, maar dan honderd meter verderop. Alle waarnemingen hadden betrekking op mannetjes.

Omdat 2017 tot in augustus erg droog verliep, werd de **Zwervende Pantserjuffer** minder waargenomen dan in andere jaren, maar in de natuurontwikkelingsstukjes langs de spoorbaan naar Groesbeek hield de soort

goed stand. In de Ooijpolder heeft deze pantserjuffer het echter zwaar gehad, omdat alle ondiepe plasjes eind april al opgedroogd waren en dat kwam in de droge zomer die erop volgde ook niet meer goed.

De **Zuidelijke Glazenmaker** dook weer eens op in de Millingerwaard. Of heeft de soort stand weten te houden in die ene opdrogende poel die niet is aangetakt aan de rest van het water? Deze glazenmaker kan goed zwerven; er werd ook een mannetje gezien bij een opdrogend vennetje in de Hatertse Vennen. De **Zuidelijke Keizerlibel** was het gemakkelijkst waar te nemen bij Langenboom - De Kuilen, maar erbuiten komt de soort ook steeds meer voor. Langzaam wordt de soort steeds algemener.

De **Rivierrombout** wordt maar zelden gezien maar getuige het aantal verzamelde

Bosbeekjuffer, de Bruuk, 10 juli 2017

Foto: Peter Hoppenbrouwers

*Zwart Wekkertje, zo zwart als roet, de boosdoener in de discussie
Foto: André den Ouden*

larvenhuidjes, meer dan honderd, doet de soort het waarschijnlijk nog niet zo slecht.

De **Gevlekte Witsnuitlibel** is de meest verbreide witsnuit van de Hatertse Vennen. De **Bruine Korenbout** breidt zich ook langzaam maar zeker uit. Voor de **Zuidelijke Oeverlibel** en de **Beekoeverlibel** was 2017 een iets minder jaar. Mogelijk was het wisselvallige weer daar de oorzaak van.

Sprinkhanen en krekels

Deze soortgroep doet het niet slecht, maar er wordt maar weinig naar gekeken. Net als naar libellen trouwens. En dat terwijl beide groepen zoveel leuker zijn dan vogels.

Rondom Nijmegen zijn veel soorten aanwezig die bijna niet of helemaal niet in de rest van Nederland voorkomen. Voorbeelden hiervan zijn Steppesprinkhaan, Kiezelsprinkhaan, Kalkdoorntje, Boomkrekkel (langs de rivier), Wrattenbijter en Zadelsprinkhaan. Een enkele soort zoals het **Wekkertje** blijft hier

(nog) zeldzaam. Ten noorden van Nijmegen doet hij het overigens. Het **Zwart wekkertje**, voorheen nog gewoon ongecompliceerd Negertje genaamd (de Zwarte Pietendiscussie heeft ook in de dierenwereld huisgehouden) doet het heel aardig in de kop van Noord-Limburg. Maar verder naar het noorden wil de soort nog niet gaan.

De **Wrattenbijter** in de Hatertse Vennen houdt ook nog stand. Alleen hier en op de Veluwe komt de soort nog voor.

Bij de Mulderskop had de **Zadelsprinkhaan** een heel erg goed jaar en er werden zowel in het Gelderse als in het Noord-Limburgse deel mannetjes gehoord. Dit zou een mooi succes betekenen van de boskap in het Heidenrijk! De soort heeft een cyclus van twee jaar, dus het is het is even afwachten hoe dat uitpakt. We zijn nu al benieuwd naar 2019...

Nachtvlinders

Er zijn in 2017, evenals in 2016, weer zo'n 900 verschillende soorten ingevoerd in de regionale database. Elke tuin heeft dit jaar zijn eigen *Cydalima perspectalis* gekregen, wat de lokale buxushagen overigens duidelijk geen goed heeft gedaan.

In 2017 werden liefst 25 nieuwe soorten voor het werkgebied ingevoerd waarmee het totaal aantal soorten de 1500 ruim passeerde. De nieuwe soorten voor het werkgebied waren: Wit Spannertje, Gehakkelde Spanner, Randstipspanner, Vaal Kokerbeertje, Prachtpurperuiltje, Late Heide-uil, Haagbeukmot, Viervlekdwergmot, *E s d o o r n v r u c h t m i n e e r m o t*, *P o p u l i e r e n b l a d s t e e l m i n e e r m o t*, Sociale Berkenmineermot (mijn), Grijze Lijsterbesmineermot (mijn), Miniscule Perenmineermot (mijn), Reuzenscheutboorder, Zustermtot, Smeewortelstelmtot, Bremstelmtot (pop), Rode Espenvouwmot (zowel pop als mijn),

Grofgevekte Pedaalmot, Zilverstraalmot, Stekelbremkokermot (koker), Gouden Sikkelskokermot, Klimopbladroller, Zenegroenbladroller en de Grijze Dwergbladroller.

Drie daarvan (Wit Spannertje, Late Heide-uil en Zustermtot) werden door Martien van Bergen op licht waargenomen, tijdens een 1001-soortendag die door het Limburgs Landschap georganiseerd was in de Maasduinen. Het Prachtpurperuiltje dat op 31 juli door Rob Voesten op licht werd gefotografeerd langs de Beltweg tussen Gennep en Siebengewald is pas in 2015 voor het eerst waargenomen in Nederland.

Vanwaar die prachtige oogst? Gaat het zo goed met de nachtvlinders? De toename zal vooral komen doordat steeds meer mensen een lamp (en doek) aanschaffen. Bovendien is de nachtvlinderliteratuur sterk verbeterd en beter bereikbaar geworden, hetgeen nogal wat nieuwe dwergmineersoorten heeft

Prachtpurperuiltje, 31 juli 2017, Siebengewald

Foto: Rob Voesten

opgeleverd.

Het is overigens lastig in te schatten hoeveel soorten in het verleden binnen het werkgebied gevangen zijn door de steeds kleiner wordende groep van verzamelaars, omdat hun vangsten nooit terecht zijn gekomen in de regionale database. Ik schat dat dat er beduidend meer dan 100 zullen zijn.

Dagvlinders

Met 42 verschillende soorten was 2017 kwantitatief een gemiddeld jaar voor de dagvlinders. Op het nippertje werd het echter nog een zeer memorabel jaar maar daarover verderop meer.

Bij *kwantitatief gemiddeld* moet wel vermeld worden dat het bij de Bruine Eikenpage om slechtséénitjeginendaterslechtséénimago gemeld werd van de Argusvlinder (die zich

steeds meer terugtrekt in Laag-Nederland), de Aardbeivlinder en het **Staatblauwtje**. Wellicht rijst dan bij de lezer de vraag: een Staatblauwtje? Ja, ja, het Staatblauwtje is aan een voorzichtige opmars in Nederland bezig en het vrouwtje dat op 22 augustus nabij De Hamert werd gefotografeerd, was de eerste ooit in ons werkgebied en dan nog eileggend ook! Rond 1900 was de soort een dwaalgast in Nederland, waarna het blauwtje zich terugtrok uit de hele Benelux en grote delen van Duitsland. De warmere zomers hebben echter hun werk gedaan en dit fraaie blauwtje in 2011 weer teruggebracht naar Nederland en nu dus ook naar ons werkgebied.

De **Keizersmantel** lijkt ook mee te liften op deze klimaatverandering. Dit jaar werd deze grote aurelia op sterk uiteen liggende plekken in het werkgebied mondjesmaat gesignaleerd.

Staatblauwtje, 22 augustus 2017, De Hamert

Foto: Pieter van Breugel

‘Op een andere potentiële nieuwkomer, het **Scheefbloemwitje**, zullen we nog minstens tot 2018 moeten wachten. Helaas bleven meldingen steken tot even boven Venlo, ook al heeft het vizier van meerdere waarnemers dit jaar behoorlijk op scherp gestaan.’ Deze tekst schreef ik vlak voor de deadline van dit stukje voor de Mourik.

En toen werd het 19 oktober, de laatste mooie nazomerdag. De Sovonners, notoir harde werkers, lopen op die dag met enige haast naar een vermoedelijke Siberische Boompieper. Ter hoogte van de achteruitgang van het Huygensgebouw vliegt bij de vijver een witje. Joost van Bruggen, in zijn optiek van is Menno Hornman de man die nogal spits is op witjes in deze periode van de almaar toenemende kans op een Scheefbloemwitje, roept enthousiast en puur voor de grap tegen de naast hem lopende Menno: “kijk, een Scheefbloemwitje!”. Menno draait om

en gaat achter het witje aan en fotografeert het beestje. Nu blijkt het er toch echt een te zijn. Op deze manier wel een wonderlijke ontdekking van een nieuwe soort voor het werkgebied!

Voor een doorsnee-vogelaar is het natuurlijk gewoon een koolwitje en de verschillen tussen de twee soorten zijn dan ook subtiel, maar door Menno voortreffelijk in beeld gebracht. Vogelaars zullen er wel iets van begrijpen als ik vermeld dat het in de orde van grootte ligt van de verschillen tussen een niet zingende Boomkruiper en Taigaboomkruiper. Kortom: schokkend.

In augustus en september werden met name langs de Waal opvallend veel **Gele Luzernevlinders** waargenomen. De vorige ‘invasie’ vond plaats in 2012. De Oranje Luzernevlinder is doorgaans talrijker maar dit

Scheefbloemwitje, 19 oktober 2017, Nijmegen - Natuurplaza

Foto: Menno Hornman

jaar lag dat juist omgekeerd.

De **Kleine Parelmoervlinder** was voor het tweede jaar op rij opvallend schaars in het werkgebied. Daar staat tegenover dat de **Grote Weerschijnvlinder** (Bruuk) en de **Kleine IJsvogelvlinder** (De Hamert en bij Vierlingsbeek) vaste voet aan de grond hebben gekregen.

Tot slot een opmerking over het **Hooibeestje**: nu al twee jaar op rij is het een algemene vlinder op tal van plekken in het werkgebied.

Met twee nieuwe regio-soorten is 2017 voor de dagvlinders dus een zeer memorabel jaar geworden.

Kevers

Van deze soortgroep werden in 2017 tot halverwege oktober 525 verschillende soorten ingevoerd in de regionale database. Dat het grootste deel hiervan uitsluitend een wetenschappelijke naam voert, geeft wel aan dat hier nog heel wat werk te verzetten is voordat het een populaire en algemeen bekeken soortgroep is geworden. Dat geldt natuurlijk niet voor families zoals de *Coccinellidae*. Van deze lieveheersbeestjes is inmiddels een veldklapper en een

veld-determinatietabel verschenen, waardoor de groep toegankelijk is geworden voor een grotere groep waarnemers. Ook zijn er enkele prachtige websites beschikbaar zoals <http://stippen.nl/determinatie.php> en <https://waarneming.nl/lieveheersbeestjes/index.php>.

Snoezig waren ze altijd al. Wordt dus vervolgd.

Wantsen, cicaden en plantenluizen

Wie had nu gedacht dat er dit jaar in oktober 2017 al liefst 443 verschillende soorten zouden zijn ingevoerd in deze groep? Ik! In 2017-2018 is het landelijk atlasproject wantsen georganiseerd, wat moet uitmonden in de publicatie van het vijfde en laatste deel van de wantsenatlas van Nederland. Aan de slag dus!

1001 soorten

In het volgende nummer de (voorlopige) eindbalans van de inspanningen van vijf 'vogelaars' die in hun tuin zoveel mogelijk dieren en planten hebben proberen waar te nemen in 2017. Het gaat dan om Jordy Houkes (Wijchen), Jan Jacobs (De Horst), Jochem Kühnen (Beek), Bart van Hoogstraten (Nijmegen) en Martien van Bergen (Arnhem-Zuid).

Waarnemingenoverzicht juni - september 2017

Jaap Brinkman

Voor u ligt een bloemlezing van aangetroffen vogelsoorten in het werkgebied van de VWG Nijmegen in de maanden juni, juli, augustus en september van 2017. Als altijd zijn de waarnemingen die zijn ingevoerd op de site van Waarneming.nl de basis van dit verslag. De zomermaanden worden door velen gezien als een rustige tijd. De spannende hectiek van het voorjaar is achter de rug; tijd voor vakantie. Bovendien: doorgaans bieden deze maanden relatief weinig spektakel. En het moet gezegd: het is dit jaar flink zoeken naar de krenten in de pap. Gelukkig zijn er genoeg opmerkelijke ontmoetingen met “gewonere” soorten die het vermelden waard zijn. En wat die krenten betreft, ze zijn er wel degelijk en ze komen deze zomer vooral uit Limburg.

In de beschreven periode komt af en toe een **Casarca** voorbij. Begin juni heeft een waarnemer bij de Kaliwaal in de Ooijpolder twee in één kijkerbeeld met een Kanoet. Op 17 september is de eerste **Pijlstaart** terug op de Hamert. Twee mannetjes van de **Smient** overzomereren bij Lent. Vanaf begin september druppelen de wintergasten van deze soort binnen. Bij Beugen-De Vilt worden er op 11 september al vijftien geteld. Op 30 juli is er een wel heel vroege claim van een **Brilduiker** bij Afferden. De eerstvolgende waarneming volgt pas eind september, als er drie exemplaren worden gezien op het Reindersmeer. De eerste **Grote Zaagbek** meldt zich op 25 augustus op plas 7 van de Kraaijenbergse Plassen (KBP). Pas drie weken later volgt de tweede, nu bij Middelaar. Een mannetje **Witoogeend** verblijft van half juli tot begin augustus op het Driessenven bij Nieuw-Bergen. Op de Uivermeertjes bij

Deest zijn eind september heel even twee **Krooneenden** ter plaatse.

De **Geoorde Fuut** laat zich als altijd zien op het Reindersmeer. Op 7 augustus zijn daar zeven vogels present. Incidenteel toont de soort zich ook in de Leemput bij Milsbeek (zes stuks op 9 augustus) en in de Bisonbaai waar op 13 september vier vogels rondzwemmen. Eind september worden er op het Grote Grindgat bij Weurt zelfs vijftien geteld. Een eerste kalenderjaar **Purperreiger** vliegt op 5 augustus over de Ooijse Bandijk. De volgende morgen wordt de (zeer waarschijnlijk) zelfde vogel gezien boven de Ooijse Graaf. Later die ochtend doet hij ook nog even de Leemput bij Milsbeek aan. Vijf dagen later vliegt de paarse reiger op in de Polder van Beek bij Ubbergen. Weer een dag later zou er ook een bij Wijchen zijn gesignaleerd. De **Kleine Zilverreiger** is in ons werkgebied met enkele exemplaren de gehele periode present. Met name in de Liendense Waard bij Batenburg tonen zich eerst twee en later één vogel, honkvast. Ook in de Millingerwaard wordt geregeld een “zillie” gespot. Bij Langenboom-De Kuilen zijn begin juli korte tijd vier vogels tegelijk te zien. De **Kwak** komt deze zomer maar liefst drie keer voorbij. De eerste, een adult, zit bij Beugen-De Vilt op een uit het water stekende stronk van een wilgenstruik. De tweede wordt langdurig roepend gehoord bij Beers. De laatste wordt laag overvliegend gezien in de Liendense Waard. In augustus verzamelen **Ooievaars** zich. Op de 10^e van die maand cirkelt een groep van 130 vogels boven het Circul bij Wercheren. Ook een groep van 68 stuks boven de Hamert op de 21ste spreekt tot de verbeelding: “fantastisch spektakel; cirkelend, hoogte winnend en doorzwevend”.

Een dag later volgt een groep van ca. 200 dieren over de trektelpost bij Malden ("kreeg ze niet allemaal op één foto"). Ook de zwarte tegenhanger telt dit jaar een flink aantal doortrekkers. Al op 22 juli vliegen er zeven **Zwarte Ooievaars** over de Gendtse Polder. Op 5 en 6 augustus zijn er zes aan de grond te bewonderen in de Oude Waal. Later die maand is er ook even een ter plaatse op het Nieuwe Heerenven van de Hamert. Ten slotte

maakt een vogel begin september een korte tussenstop bij de Leemput van Milsbeek. Hotspots voor de **Lepelaar** zijn de Liendense Waard en de Kaliwaal, waar maximaal 52 vogels worden geteld. Bij Gendt is sprake van een broedgeval. De exotisch aandoende **Flamingo** blijft een aparte verschijning in een Hollands landschap. Op 4 juni duiken bij Kraaienhof in de Ooijpolder plotseling twee vogels van deze soort op. De alom bekende

Strandplevier, 4 juni 2017, Aijen - Uiterwaarden

Foto: Bjorn Alards

hybride Chileense Flamingo x Flamingo bezoekt in augustus weer geregeld de Hamert. Als we meldingen van oudervogels met pulli in beschouwing nemen, heeft de **Patrijs** succesvol gebroed in de buurt van Huissen, Bommel, Lent, Bergharen, Milsbeek, Boxmeer en Beugen. De **Kwartel** moet het doen met slechts elf noteringen, meestal uit de Ooijpolder. Het was ook geen goed jaar voor het **Porseleinhoen**. De enige waarneming dit jaar komt eind augustus van de Hamert. Van deze plek komt ook de enige

gedocumenteerde zomerwaarneming van de **Kraanvogel**: op 22 augustus vliegen er drie over het Westmeerven.

Er zijn in deze periode veertien waarnemingen van de **Zeearend**. Waarschijnlijk hebben veel meldingen betrekking op dezelfde vogel, want vrijwel alle waarnemers reppen van een onvolwassen vogel en allemaal komen ze uit de nabijheid van de Waal. In Gendt is iemand zo fortuinlijk er een te zien samen met een **Visarend**. Deze soort komt zeker vijftig keer

voorbij; veel vaker in elk geval dan de **Zwarte Wouw**, waarvan tien keer een langstrekkend exemplaar in de boeken komt. Ook de **Rode Wouw** blijkt tamelijk schaars: de soort komt zo'n 25 keer langs en wordt meestal overvliegend gezien. De **Bruine Kiekendief** is de gehele periode met enkele vogels aanwezig. De meeste waarnemingen komen van de Hamert en uit de (wijde) omgeving van Huissen. Hier zijn zelfs enige tijd drie exemplaren te zien. De **Blauwe Kiekendief** is hier overwegend in de winter te gast. Toch trekken ze niet allemaal weg, getuige vier zommerveldmeldingen. Die komen uit Kekerdome, Oeffelt, van de Bergerheide en van de Hamert. Driemaal wordt een overvliegende **Grauwe Kiekendief** geclaimd. De waarnemingen van deze slanke soort komen uit Oeffelt, Leuth en uit de Ooijpolder. Maar ook algemene soorten zorgen vaak voor een adrenaline-momentje. Bij de melding van een **Sperwer** in Beuningen lezen we: "Jagend in de tuin op Huismussen en Merel terwijl wij gewoon buiten zaten". Van dezelfde waarnemer, een paar dagen later: "Weer in de tuin; begint zo langzamerhand een dagelijkse tuinsoort te worden." Ook de **Torenvalk** laat zich niet onbetuigd. Bij een waarneming uit Lent: "Twee Torenvalken in gevecht met elkaar, met vastgeklampte poten vallen ze naar beneden om in de tuin van de bureu bijna op het gras te vallen. Ze laten net op tijd los en vliegen met veel kabaal op.....". En tot slot bij meldingen van de sierlijke **Boomvalk**: "Pas uitgevlogen vogel regelmatig gevoerd door adult, ook voedseloverdracht in de vlucht". En ook: "Luid zwaluwengekrijs en inderdaad 'n Boomvalk die er eentje in zijn poten had!" In het Nijmeegse park Brakkestein ziet een waarnemer een **Wespendief** bezig met het uitgraven van een wespennest. De actie wordt helaas verstoord door een loslopende hond. Misschien wel het hoogtepunt van deze

zomer is de ontdekking van een **Slangenarend** door een vaste teller op de Hamert. De vogel is hier in de eerste week van juli vier dagen lang te bewonderen. Hoewel hij zich niet zo gemakkelijk laat zien, getuige het volgende commentaar: "Anderhalf uur naar het zuiden gekeken en dan duikt hij plotseling op in je rug....". Slechts drie keer eerder is de 'short-toed eagle' in ons werkgebied waargenomen. In 2003 en 2009; beide keren eveneens op de Hamert. En vervolgens in 2014 tijdens een plantenexcursie (!) op de Bruuk bij Groesbeek. Er is hier dus zonder meer sprake van een geweldige waarneming voor ons gebied!

De Liendense Waard is in onze contreien een vaste broedplek voor de **Kluut**. Toch lijkt deze locatie dit jaar een tweede keus te zijn, want de vogels beginnen hier pas in juni met broeden. Bijzonder is de belevenis van een familie **Scholekster**: twee juveniele Scholeksters zwemmen bij Afferden de Maas over, waar één van de ouders staat te roepen. De andere ouder blijft tijdens de zwemtocht boven de jongen cirkelen om Kokmeeuwen weg te jagen. De opmars van de **Bontbekplevier** zet zich voort. Deze periode zijn er zo'n zeventig meldingen. Het grootste aantal zit bij het Grote Grindgat in Weurt. De **Strandplevier** doet ons gebied opnieuw aan. Op 4 juni wordt er een ontdekt in de uiterwaarden bij Aijen. Dertien waarnemers schrijven de fraaie soort bij. Een van hen: "Wauw! Laat zich waanzinnig leuk zien. Na de eerdere Strandplevieren gemist te hebben heel erg blij met deze prachtige soort". De **Goudplevier** is eind augustus met twee vogels aanwezig in de Erlecomse Waard. Twee weken eerder is er ook al een gezien bij de Leemput. De **Zilverplevier** is begin juni present op het Nieuwe Heerenven. In september volgen meldingen uit Aijen, Milsbeek en Wercheren. De **Morinelplevier** wordt twee keer overvliegend opgepikt boven

de Hamert. De eerste **Bonte Strandloper** wordt al op 15 juli in de Millingerwaard aangetroffen. Half september vliegen er tien over de Leemput; twee weken later zijn er zeven aanwezig op het Nieuwe Heerenven. Ook wordt er weer enkele malen een **Krombekstrandloper** aangetroffen. Op 1 juni zit er een in de Hamert, later die maand worden de Erlecomse Waard en weer de Hamert kortstondig bezocht. Eind september is er eentje drie dagen ter plaatse in de Oude Waal. In de eerste week van juni zit een **Kanoet** in winterkleed in de Kaliwaal. Mogelijk gaat het om dezelfde vogel die eind mei werd gesignaleerd in de Bemmelse Polder. Op 28 augustus volgt een melding van een Kanoet uit de buurt van Aijen. De **Drieteenstrandloper** is een typische kustvogel. Toch komt hij drie keer in ons gebied langs; de Lentse Waard, de Leemput en opnieuw de uiterwaarden bij Aijen bieden kennelijk een aantrekkelijke biotoop. Aijen blijkt deze zomer voor veel zeldzame steltlopers “the place to be”. Op 27 augustus zijn er even vier **Steenlopers** aanwezig. Vanwege zijn geringe formaat wordt de **Kleine Strandloper** gemakkelijk over het hoofd gezien. Toch ontsnapt hij half augustus niet aan de aandacht bij de Oude Waal. Op dezelfde locatie zijn eind september twee vogels aanwezig. Ook bij de Leemput en in de Hamert wordt het beestje genoteerd. De **Temminck's Strandloper** is zelfs nog iets kleiner dan de vorige soort. Half augustus worden er twee gesnapt bij Aijen. Iets later wordt deze mini-steltloper ook gezien in de Oude Waal en in de Kaliwaal. Half september wordt opnieuw bij Aijen de (voorlopig) laatste gespot. De **Bosruiter** toont zich kieskeurig. Deze soort kan de gehele periode worden gezien, maar vrijwel uitsluitend op de Hamert. Eind september is er warempel enkele dagen een te vinden in de Oude Waal. De **Witgat** is in de zomer een van de weinige “zekerheidjes”

onder de steltlopers. Er wordt er zelfs een aangetroffen bij de vijver van het Goffertpark in hartje Nijmegen. Af en toe duikt een **Zwarte Ruiter** op. Eind juli zijn er maar liefst zeven tegelijk aanwezig in de Oude Waal. Drie keer kan een **Rosse Grutto** worden bijgeschreven. Eind juli zit er een in een grote groep Wulpen in de Erlecomse Waard. Begin september doen twee vogels KBP 7 aan en later die maand is het de beurt aan de Loonse Waard. Zeventien keer komt de **Regenwulp** in de boeken. Doorgaans wordt de soort herkend aan de kenmerkende ‘hinnikende’ roep. Het indrukwekkende geluid van een baltsende **Houtsnip** wordt weinig gehoord. Alleen bij Molenhoek, Afferden en op de Hamert lukt dit een enkele vogelaar. Zonder meer de klap op de steltjes-vuurpijl vormt de ontdekking van een tweetal **Gestreepte Strandlopers** op het Westmeerven van de Hamert. Half augustus zijn ze hier een hele week aanwezig en ze trekken veel bekijks. Niet verwonderlijk, want het is pas de vijfde keer dat deze soort in ons gebied wordt gevonden. De laatste keer was in 2011; toen zat er een op een steenworp afstand van de plek waar de soort nu is aangetroffen.

Acht keer is een waarnemer zeker van een **Zwartkopmeeuw**. Begin juli zijn twee adulte vogels te zien in de Oude Waal. Ook de **Dwergmeeuw** komt acht keer voorbij, maar waarschijnlijk betreft het een aantal maal dezelfde vogel. Opvallend is, dat alle meldingen van de KBP komen. Broedgevallen van de **Visdief** worden gemeld uit de Liendense Waard, Beugen-De Vilt, de Lentse Waard, de Loonse Waard bij Wijchen en de KBP. Op de vlotjes voor de kijkhut van KBP 5 worden begin juli 24 jonge vogels geteld. Een **Noordse Stern** foerageert korte tijd boven de Leemput. Voor de **Zwarte Stern** stopt de teller begin juni in de Oude Waal pas bij

Rode Wouw (b) en Slangenarend (o), De Hamert

Foto's: Huub Crommentuyn

zestig. Op de daar aanwezige nestvlotjes worden tenminste 29 bezette nesten geteld. In de Millingerwaard is geen telling van het aantal nesten bekend, maar begin juni zijn er steeds tussen de dertig en vijftig vogels aanwezig. In de Bemmelse Polder worden vijftien bezette nesten genoteerd. Op 5 juli wordt in de vroege morgen een **Reuzenstern** ontdekt bij Ven-Zelderheide. Later die dag wordt waarschijnlijk dezelfde vogel gezien bij Beugen-De Vilt. Met de **Zomertortel** gaat het nog steeds niet goed. We zijn daarom blij met elk lichtpuntje. Dat komt uit Wijchen, waar een waarnemer meldt: "hij is weer terug op deze plek na enkele jaren van afwezigheid". In Lent is het fraaie nazomerweer voor de **Turkse Tortel** kennelijk aanleiding voor nestbouw. Het is dan 29 september. Ik ben benieuwd naar de voortgang! De **Kerkuil** komt zo'n zestig keer voorbij. Hierbij inbegrepen zijn nestkastcontroles, maar helaas ook verkeersslachtoffers. In de Ooijpolder wordt er half juli een op klassieke wijze gevonden: "alarmerend vogeltje leidde me naar een Kerkuil die verborgen zat in een haag rond een maisveld". De **Steenuil** wordt veel vaker gezien of gehoord. In Groesbeek wordt er zelfs een uit een schoorsteen gehaald. Helaas wordt deze actie niet verder toegelicht. Slechts twee keer wordt de **Velduil** ingevoerd. Begin september zijn er twee ter plaatse in de Klompenwaard en tien dagen later wordt er een gezien bij Afferden. Een ontmoeting met de **Nachtswaluw** spreekt altijd tot de verbeelding: "ook prachtig zien vliegen; genieten!". Mooi is ook een waarneming op de Hamert: "op de weg zittend, terwijl een Vos op nog geen vijf meter diezelfde weg oversteekt". Twee waarnemers lukt het om een of meer overvliegende **Bijeneters** op te pikken. Eind augustus lukt dat in Lent en vijf dagen later in Nijmegen: "zit je in de tuin naar hoge zwaluw-trek te kijken, plotseling het onmiskenbare

pruu-pruu van een Bijeneter! Vogel zelf niet te vinden, helaas." De **Draaihals** komt een keer of tien voorbij en deze soort koestert haar geheimzinnige imago. Meestal wordt een vogel maar heel even gezien en niet zelden gaat de melding gepaard met de mededeling "niet weer teruggevonden". Kenmerkend is het commentaar bij een waarneming uit Milsbeek: "enkele seconden in boompje, dan naar de grond. Na een kwartier gaan zoeken, maar niet teruggevonden".

De **Gierzwaluw** trekt vanaf half juli al weer massaal zuidwaarts. Op 16 juli komen er in anderhalf uur 1250 over de Leemput gevlogen. Eind juli komt de teller op de Hamert zelfs tot 3900 stuks. In de eerste helft van augustus komen ook nog flinke groepen door, daarna zijn er alleen nog incidentele meldingen. De laatste is van 20 september, opnieuw bij de Leemput. Het zwaartepunt van de trek van de **Boerenwaluw** ligt in september. Op de 21ste komen er 1.200 over de telpost bij Malden, een dag later worden er bij de Leemput 8.000 geteld: "vanaf 9 uur een urenlange stroom, vrijwel geen foeragerende vogels, alles snel en strak door". De Hamert spant opnieuw de kroon: op dezelfde dag komen er 18.000 over. Nu we het toch over grote getallen hebben: in de omgeving van de Hamert overnachten na de broedtijd grote groepen **Spreeuwen**. Er is daar meerdere ochtenden geteld wanneer de vogels hun slaapplek verlaten. Op topdagen lopen de schattingen uiteen van 20.000 tot 30.000 stuks! Bemoedigend nieuws komt van de **Huiswaluw**: in nieuwbouwwijken in o.a. Oosterhout en Lent zijn nieuwe broedkolonies ontstaan. De **Oeverwaluw** heeft op zeker dertien plaatsen in ons werkgebied gebroed. Verreweg de grootste kolonie, zo'n 450 nestgangen, is gevestigd in de buurt van Grave. De **Duinpieper** wordt ook deze zomer weer een aantal keren overvliegend aangetroffen,

meestal op een van de telposten. Bij Sint Anthonis zijn er begin september enige tijd twee aan de grond te bewonderen. Een over de Mookerheide vliegende **Roodkeelpieper** kan pas achteraf op naam worden gebracht. Dit gebeurt met behulp van een sonogram. Op dezelfde wijze komt bij Milsbeek een **Dwerggors** in de boeken. In de categorie twijfelachtige waarnemingen valt de melding van een **Hop** die op een tuinfonteintje in Oploo zou zijn gezien. Ook een opvliegende **Waterspreeuw** bij Plasmolen kan niet worden bevestigd. Eind september meent iemand een **Steppekiekendief** boven Nijmegen te zien. Onzeker blijft ook de **Bonte Kraai** die half juli bij Lent wordt gezien. Ten slotte is er een niet-gedocumenteerde waarneming van een **Bladkoning** in de Ooijpolder.

De **Witte Kwikstaart** kan in grote aantallen worden aangetroffen. Eind augustus foerageert een groep van tachtig vogels bij Milsbeek. Vanaf half augustus komt de **Tapuit** regelmatig voorbij. In Kekerdom noteert een waarnemer de tapuit als nieuwe dak-soort. De eerste **Kramsvogel** is vroeg terug. Al op 12 augustus vliegt er een over de Hamert. De eerste **Koperwiek** volgt ruim een maand later bij Mook. De **Rietzanger** is deze zomer te horen bij Tiengeboden in de Ooijpolder, in de Liendense Waard, bij Linden en bij Beugen-De Vilt. Van 23 juni tot eind juli zingt een **Snor** langs de oever van de KBP bij Linden. Een **Cetti's Zanger** wordt een paar keer zingend aangetroffen bij de ringplaats in de Ooijse Graaf. De **Waterrietzanger** vliegt

Duinpieper, 31 augustus 2017, Ullingse Bergen

Foto: Isidro Rendon

hier ook een keer in de netten. Op dezelfde plek roept een **Buidelmees** fanatiek naar het afgespeelde geluid, maar hij laat zich niet verleiden om in het net te vliegen. De **Zwarte Mees** houdt er een teruggetrokken bestaan op na, gezien het zeer beperkte aantal ingevoerde waarnemingen van deze toch niet zeldzame soort. In september lijkt er sprake te zijn van toegenomen (trek-) activiteit. In de Millingerwaard rept een vaste waarnemer van “de eerste die ik hier ooit heb gezien”. En bij de KBP toont een vogelaar compassie met de kleine mees: “in de laatste boom voor het open water, dan wil je als trekkend bosvogeltje wel vertwijfeld roepen”. Bij Slijk-Ewijk trekt half juli een **Witkopstaartmees** op met een grote groep “gewone” Staartmezen. De heerlijke zang van de **Wielewaal** klinkt vooral in het zuidelijk deel van het werkgebied. In augustus drogen de waarnemingen echter snel op. Vanaf 20 september wordt de klaaglijke roep van de **Keep** weer geregeld gehoord. De **Ortolaan** kan twaalf keer overvliegend worden ontdekt. Bij de telpost op het Maldens Vlak zijn enige tijd twee exemplaren van dit fraai getekende vogeltje ter plaatse. Niet minder mooi, maar inmiddels wel uiterst schaars is de **Grauwe Klauwier**. Op 18 juni wordt een mannetje ontdekt op de Zurepasweiden bij Vierlingsbeek. Later krijgt hij enige tijd gezelschap van een tweede exemplaar: “twee mannetjes dicht bij elkaar in struik en boom, geen spoor van rivaliteit of vechten om biotoop. Geen vrouwtje bij waargenomen, komt misschien nog. Hoop ik!”. Tot half juli blijft een van de twee klauwieren aanwezig. Helaas heeft geen vrouwtje de plek kunnen vinden.

Siberische Braamsluiper 'blythi', Natuurplaza Nijmegen

Foto: Rico Otten

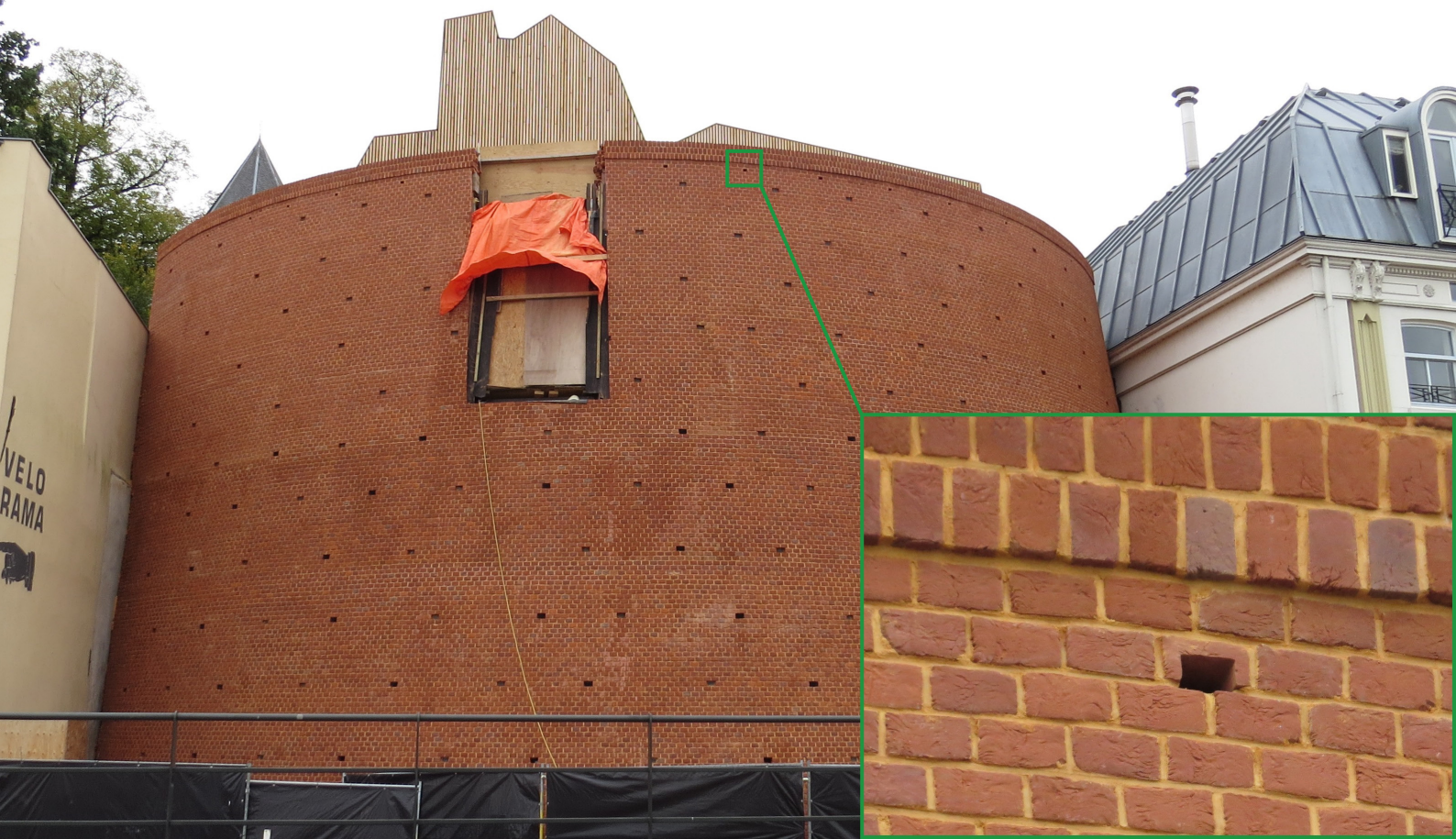

Veel gaten in de Bastei

Jochem Kühnen

Gierzwaluwen zijn bijzonder snelle vliegers. Ze doen in hun leven wel meer snel. Ze zijn hier maar kort: in drie maanden wordt hun hele voortplantingscyclus voltooid. En toch moet je soms lang wachten als je je met deze vogels bezighoudt. Natuurlijk is er elk jaar het wachten van pakweg begin augustus tot eind april, maar dat is nog niets vergeleken met bouwprojecten...

Foto: Jochem Kühnen

Begin april 2014 zat ik voor het eerst bij Gerard Mangnus, directeur van Natuurmuseum Nijmegen, om de mogelijkheden te onderzoeken voor de nieuwbouw van een onderkomen voor het museum, Staatsbosbeheer, het IVN en destijds ook het Milieu Educatie Centrum Nijmegen. 'De Bastei, centrum voor natuur en cultuurhistorie' zou op de plaats van de Stratemakerstoren worden gerealiseerd.

Gezien de nogal stedelijke locatie lagen nestvoorzieningen voor Gierzwaluwen voor de hand, waarin ook nabij nestelende Huismussen prima terecht kunnen en waarin ook Kool- en Pimpelmees kunnen overnachten en broeden. Het dak van de entree leek me ook een prima optie voor een primeur in mijn vrijwilligerswerkcarrière: een zogenaamd bruin dak. Gerard was ook wel te spreken over dat concept; een groen dak, maar dan niet met ingeplante sedumplanten, maar met substraat voor spontane begroeiing; een stukje braakliggend land, maar dan niet van tijdelijke aard. Een mooie biotoop voor een aantal soorten, waarvan de Zwarte Roodstaart een bekende is.

Helaas, het bruin dak is er niet gekomen, vooral wegens zorgen over het uitzicht van de mensen die betrokken zijn bij het Valkhofpark, meen ik. Wel zijn inmiddels, zo'n 3,5 jaar later, de nestvoorzieningen voor Gierzwaluwen opgeleverd.

In de voorgevel van de Bastei bevinden zich vele gaten. Vooral zogenaamde kortelinggaten, onder andere een aantal met lichtpunten erin. Kortelinggaten stammen uit de middeleeuwen, toen ze nodig waren voor de steigerconstructie voor metselaars. Maar bovenin, in de borstwering, zitten ook

in totaal 16 kleinere openingen die toegang bieden tot een nestruimte.

Een nestkast is gemaakt van een mengsel van beton en houtvezels; houtbeton. Met een binnenmaat van 28 x 14 cm (b x d), wat krap voor Gierzwaluwen die een spanwijdte hebben van 40 cm, maar toch kunnen ze ermee uit de pamprodactyle pootjes. In samenwerking met de leverancier is overigens wel een nieuw type ontwikkeld met als binnenmaat 37 x 14,5. Het gaat in geval van de Bastei om zogenaamde neststenen die bedoeld zijn om onzichtbaar in te metselen. Ze verdwijnen achter de muurstenen en er blijft alleen een kleine opening zichtbaar van 70 x 35 mm (b x h). Er zijn ook modellen waarbij de voorzijde van de neststeen zichtbaar blijft zoals in een woning op de hoek Waterstraat / Weurtseweg, waarin veel Huismussen nestelen, maar sinds 2014 ook Gierzwaluwen. Een andere optie is om bij een smalle spouw 'onzichtbare' neststenen te gebruiken met een dun frontje van kunsthars ervoor. Dat is bijvoorbeeld gedaan bij Nimbus, de hoge woontoren nabij het station waar ik afgelopen zomer voor het eerst Gierzwaluwen naar binnen heb zien gaan.

Hopelijk levert het toepassen van neststenen in de Bastei ook succes op. Maar ik overweeg wel het geluk daar een handje te helpen. De goede toegankelijkheid en grote educatieve waarde maken het gebruik van lokgeluid aantrekkelijk. Door geluiden van Gierzwaluwen af te spelen, kunnen langsvliegende Gierzwaluwen overgehaald worden even te komen kijken en zo kunnen nieuwe nestruimtes sneller in gebruik worden genomen. Ik ben benieuwd!

Activiteitenoverzicht winter 2018

In de komende periode staat er weer een aantal leuke en nuttige activiteiten op het programma. Houd daarnaast de agenda op de website in de gaten, waar zo nu en dan nieuwe activiteiten zullen worden aangekondigd.

Zaterdag 3 februari: Dagexcursie Zeeland

Voor de Zeeuwse kust overwinteren grote aantallen zeevogels. Net als iedere winter zullen we hier, nu onder leiding van Jos van Oostveen, als Vogelwerkgroep een bezoek aan brengen. Locaties als de Brouwersdam en Neeltje Jans staan garant voor hoge aantallen en leuke soorten, waaronder IJseenden, Grote Zee-eenden, Roodkeelduikers, Kuifaalscholvers en verschillende soorten futen.

De te bezoeken gebieden en de precieze route hangen af van de waarnemingen in de Zeeuwse delta in de week voorafgaand aan de excursie en zullen de deelnemers in de week voor de excursie ontvangen.

Vertrek om 07:00 uur vanaf het HD-Gemaal. Terugkomst voor het avondeten.

Voor deze excursie dient u zich aan te melden bij Jos: josvanoostveen@gmail.com of 06-51512985.

Vermeld daarbij het volgende:

- Uw mailadres én telefoonnummer
- Met hoeveel personen u komt
- Of u over een auto beschikt die kan worden ingezet
- Of u bereid bent die dag te rijden en hoeveel plaatsen u beschikbaar heeft

Jos zorgt ervoor dat iedereen, tegen gedeelde benzinekosten, een zitplaatsje in een auto heeft. Kleed je goed warm aan en neem voldoende te eten mee, want de Brouwersdam is altijd weer verrassend koud!

Zaterdag 17 februari: Visueel jaaroverzicht 2017 @ De Bastei

Onder leiding van Bram Ubels kijken we samen terug op 2017 als vogeljaar. Daarbij zullen alle fotografische hoogtepunten van leuke, schaarse en zeldzame (vogel)soorten de revue passeren. De presentatie zal gegeven worden in De Bastei.

Maandag 26 maart: Algemene ledenvergadering @ De Bastei

Locatie: De Bastei. Starttijd: 20:00 uur.

Meer informatie volgt. Documenten waaronder de agenda verschijnen in de loop van maart op de website.